

nošću. Čini se da je ostao vjeran Hrvatskoj kao svojoj domovini i često je pokazivao namjeru napustiti BiH, radio je na stvaranju niza hrvatskih klubova i društava u BiH na prijelazu XIX. i XX. stoljeća, ali je sve to ipak daleko od nacionalnih dinamika koje su mu pripisivane krajem XX. stoljeća, u doba probuđenih nacionalnih osjećaja prije i u vrijeme raspada Jugoslavije. Truhelka je bio složena ličnost sa slojevitom životnom pričom. Njegov doprinos razvoju arheologije u BiH je nesumnjiv, jednako kao što bi bilo posve neopravdano negirati njegovu pripadnost hrvatskoj arheologiji i povijesti. Zato je ova knjiga Adnana Kaljanca vrijedna jer ima polemičarsku dimenziju i poziva na daljnji dijalog. Tom dijalogu može doprinijeti činjenica da su autorovi stavovi veoma jasni i precizni bez obzira na to što su neki povijesni Truhelkine radovi ostali izvan analize.

Husnija Kamberović

Pisma Hamdije Kreševljakovića Muhamedu Hadžijahiću (1938-1959), priredio Amer Maslo (Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut; Historijski arhiv Sarajevo, 2025.), 188 str.

Osobna korespondencija, kao dio epistolarne građe, u historiografsku upotrebu ušla je u znatnijem obujmu tek tijekom XX. stoljeća, kad su u istraživački fokus u većoj mjeri došle teme iz sfere socijalne i kulturne povijesti. Danas pisma kao povijesni izvor imaju iznimnu važnost u historiografskim istraživanjima, pa je i njihovo publiciranje od posebne važnosti jer ih čini dostupnijim znanstvenoj zajednici. Pored toga, upotrebom ove vrste povijesnih izvora određena historiografska istraživanja postaju bogatija onim subjektivnim, osobnim, emotivnim aspektom koji akteri iz prošlosti time nude.

U izdanju Historijskoga arhiva u Sarajevu i Univerziteta u Sarajevu – Orijentalnoga instituta objavljena je početkom 2025. knjiga pod nazivom *Pisma Hamdije Kreševljakovića Muhamedu Hadžijahiću (1938-1959)*. To je transkripcija pisama, odnosno jednoga dijela korespondencije između Hamdije Kreševljakovića i njegova učenika i prijatelja Muhameda Hadžijahića, koja prije svega daje važan uvid u njihov osobni odnos, a zatim i širok spektar tema o kojima je Kreševljaković pisao Hadžijahiću.

Knjiga započinje uvodnom studijom koju potpisuje priređivač pisama Amer Maslo, suradnik Univerziteta u Sarajevu – Orijentalnoga instituta. On se znanstvenoj javnosti već predstavio nizom radova i publikacija o životu i djelu Hamdije Kreševljakovića, ali i drugim temama iz osmanske povijesti te povijesti intelektualnoga života u Bosni i Hercegovini u prvoj polovini XX. stoljeća. Svojim tekstom Maslo upućuje na važnost i razloge priređivanja i publiciranja pisama, objašnjava relaciju između Kreševljakovića i Hadžijahića, a osobito ulogu i značenje koje je Kreševljaković imao za razvoj historiografske misli unutar bošnjačke zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ovaj rukopis javnosti prezentira ukupno 86 pisama što ih je Hamdija Kreševljaković poslao Muhamedu Hadžijahiću od 1938. do 1959. godine. U svojoj suštini,

ta pisma istraživačima, ali i široj čitateljskoj publici, daju uvid u širok spektar tema. Ona pokazuju da privatna korespondencija može biti izvanredan povijesni izvor u biografskim istraživanjima. Proučavanje života pojedinih osoba najčešće je iznimno težak istraživački pothvat koji zahtijeva mukotrpan rad da bi se prikupile, ponekad, i one osnovne informacije, posebno kad predmet istraživanja nisu osobe koje su svoj pečat u prošlosti ostavile djelujući na položaju moći. Kreševljaković i Hadžijahić ostali su upamćeni prije svega kao znanstveni radnici i intelektualci, a nepostojanje biografskih studija o njima može se tumačiti i iz pozicije objektivno teškog istraživačkog pothvata u kojem se istraživač susreće s uistinu oskudnim historijskim izvorima koji govore o njihovu životu. Pored toga, možda i najveća važnost ovih pisama krije se u njihovoj vrijednosti koju donose u kontekstu proučavanja intelektualnoga života i okruženja, prije svega Hamdije Kreševljakovića, odnosno njegova viđenja istog. U velikom broju pisama Kreševljaković otkriva svoje tegobe pri pronalasku literature, analizira Hadžijahićeve dileme o pojedinim istraživačkim pitanjima, a njemu predstavlja svoje. Kreševljaković daje uvid u komunikaciju i svoje odnose s drugim intelektualcima svojega vremena. U pismima daje crtice o svojem odnosu s nizom pojedinaca: Hazimom Šabanovićem, Edhemom Mulabdićem, Ivom Andrićem, Vladom Jokanovićem, Josipom Matasovićem i dr.

S obzirom na to da su priređena pisma datirana od 1938. do 1959., mogu se promatrati i kao važan izvor za proučavanje svakodnevnoga života u jako turbulentnom vremenu na širem jugoslavenskom području. Kreševljaković pokazuje kakav je utjecaj Drugi svjetski rat mogao imati na život jedne obitelji koja ostaje bez doma u bombardiranju Sarajeva te kako socijalni i društveni problemi, koji nastaju kao posljedica rata, utječu na pojedinca, njegov rad, njegovo zdravlje. Može se donekle pratiti i kako je tekao proces povratka u „normalan život” te radno i drugo aktiviranje osobe nakon rata i uspostave socijalističke Jugoslavije.

Na kraju vrijedi istaknuti da priređena građa čini izvanredan prilog koji čitatelja neće ostaviti ravnodušnim. Pisma Hamdije Kreševljakovića Muhamedu Hadžijahiću na vrlo emotivan i iskren način daju uvid u živote tih pojedinaca, što je posljedica prijateljskoga, iskrenog i povjerljivog odnosa koji su imali.

Ajdin Muhedinović

Ivo Tijardović, *Život i vrijeme. Memoari slavnog Splitsanina*, priredio Marin Kuzmić (Split: Gradska knjižnica Marka Marulića, 2024.), 400 str.

Sredinom 2024. zaslugom priređivača Marina Kuzmića i splitske Gradske knjižnice Marka Marulića kao izdavača iz tiska su izišli memoari Ive Tijardovića *Život i vrijeme. Memoari slavnog Splitsanina*. Dirigent i skladatelj, pisac, ilustrator i slikar Ivo Tijardović (Split, 1895. – Zagreb, 1976.) zapravo je bio vrlo svestrana, a ovim sjećanjima pokazuje se i iznimno kompleksna osoba, koja je pratila glazbene, scenske,